

Dygo, Marian

"Poglądy monetarne w Polsce od XV do XVIII wieku", Aleksandra Popioł-Szymańska, Poznań 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 184-185

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

„Piśmiennictwa” (dział III) dotyczą dwa referaty: H. Kowalewicz, „Poezja polsko-łacińska XV w.” oraz H. Lewańskiego „Style piśmiennictwa polskiego w XV w.”

W dziale IV („Rzeźba i malarstwo”) znajdujemy dziewięć tekstów. J. Kłębowski zastanawiał się nad naturalizmem i symboliką sztuki późnogotyckiej. A. M. Olszewski omówił zagadnienie stylu międzynarodowego w rzeźbie i malarstwie Polski XIV/XV w. wydobywając jego specyfikę (słaby wpływ kultury dworskiej) oraz dorobek rodzimych warsztatów. J. Gadomski przedstawił wpływy obce, głównie czeskie, niemieckie i niderlandzkie w małopolskim malarstwie cechowym lat 1420—1460. A. S. Labuda analizując wrocławski obraz „Madonna w komnacie” dał przyczynek do zagadnienia recepcji malarstwa niderlandzkiego w Polsce XV w. Śląska dotyczy też studium A. Ziomeckiej poświęcone wpływom wrocławskiej pracowni ołtarzy z końca XV w. na sztukę śląską i czeską. Z. Białowicz-Krygierowa z kolei poświęciła swoje studium tryptykowi św. Trójcy na Wawelu. A. Różycka-Bryzek na przykładzie malowideł kaplicy św. Trójcy z zamku lubelskiego podważyła pogląd o istnieniu polskiej szkoły malarstwa bizantyjskiego oraz o przenikaniu się w Polsce sztuki zachodniej i wschodniej. J. Vacková przedstawiła program monumentalnego malarstwa dworskiego w Czechach w czasach panowania Władysława Jagiellończyka wskazując, że jest on ilustracją dalekosiężnego programu politycznego tego niedocenianego w historiografii władcy. Wreszcie A. Grzybowski omówił motyw symboliki lunarnej w wyobrażeniach maryjnych w europejskiej sztuce gotyckiej.

Tom zamyka dział V poświęcony architekturze i rzemiosłu artystycznemu. A. Miłobędzki analizował relację między przemianami architektury polskiej XV w. a ówczesną świadomością przestrzenną i artystyczną. J. Hořejši badając podstawy ideowe architektury dworskiej z okresu panowania Władysława Jagiellończyka ukazała tego monarchę jako człowieka o szerokich horyzontach kulturalnych i wysokich aspiracjach politycznych, co dobrze koresponduje z wnioskami zasygnalizowanego wyżej wystąpienia J. Vackovej. Z kolei J. Rozpędowski omówił późnogotyckie szlacheckie rezydencje śląskie, zaś J. T. Frazik sklepienia żebrowe w Polsce XV w. J. Samek przedstawił stan wiedzy o polskim rzemiośle artystycznym XV w. wysuwając szereg postulatów badawczych. J. Pietrusiński dał przyczynek do poznania historii monstrencji z Włostowa koło Opatowa z pierwszej ćwierci XVI w. Wreszcie Z. Żygulski jun. w referacie „Średniowieczna zbroja szydercza” zastanawiał się nad stosunkiem ikonografii średniowiecznej do rzeczywistych przedmiotów występujących w ówczesnej kulturze materialnej.

Prezentowany tom wzbogacają liczne ilustracje. Korzystanie z niego ułatwia indeks geograficzno-osobowo-rzeczowy.

M. D.

Aleksandra Popioł-Szymańska, *Poglądy monetarne w Polsce od XV do XVIII wieku*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, seria Historia nr 78, Poznań 1978, s. 210.

Autorka trzymała się dwóch podstawowych założeń: 1° rozważania nad dziejami i charakterem poglądów monetarnych w Polsce XV—XVIII w. stanowią integralną część badań poświęconych polskiej myśli ekonomicznej, 2° o charakterze polskiej myśli ekonomicznej tego czasu przesądzić może stwierdzenie istnienia w niej lub braku wątków merkantylistycznych, co autorka uważa za kwestię wciąż otwartą.

A. Popioł-Szymańska analizuje poglądy monetarne z potrójnej perspektywy źródłowej. Z jednej strony są to akty normatywne decydujące w ostatecznej instancji o polityce monetarnej państwa, z drugiej — adresowana do szerokiego ogółu literatura ekonomiczno-polityczna, publicystyka i beletrystyka, z trzeciej wreszcie — porównawczo traktowane pisma przedstawicieli zachodnioeuropejskiego merkantylizmu.

Praca składa się z trzech chronologicznie następujących po sobie rozdziałów, rozdział czwarty zaś ma charakter podsumowujący. W rozdziale pierwszym omówiono poglądy mo-

netarne XV—XVI w., w drugim — XVII w., zaś w trzecim — okresu rządów saskich i Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Autorka jest zdania, że do okresu Oświecenia polska myśl monetarna nie miała charakteru merkantylistycznego ponieważ tak ustawodawcy, jak i (z reguły) pisarze nie znali podstawowych prawidłowości kruszcowego rynku pieniężnego. Nieznajomość czynników warunkujących wartość kruszcu, błędne wyobrażenia o czynnikach określających wartość i kurs jednostek monetarnych powodowały odpływ lepszej monety z kraju i napływ gorszej. Zupełnie nie umiano sobie poradzić ze stabilizacją kursu „grubych” monet — srebrnych i złotych. Bardzo wąsko pojmowano funkcje pieniądza: jako miernika wartości i środka wymiany. Nie dostrzegano funkcji kredytowej pieniądza, związków między sferą gospodarczą i monetarną, a przede wszystkim tego, że polityka monetarna może być czynnikiem wzrostu gospodarczego. Przyczynę wszelkich zaburzeń pieniężnych widziano w działalności spekulantów i fałszerzy. Rozwiązania trudności szukano przede wszystkim na drodze administracyjnej. Ustawodawstwo z reguły było bardzo schematyczne, nie widać też wpływu pisarzy i publicystów, nawet tych najwybitniejszych (Kopernik, Grodwagner, niektórzy gdańszczanie), na treść ustawodawstwa monetarnego.

Nowy punkt widzenia zjawisk pieniężnych wiąże się według autorki z myślą oświeceniową. Początek zmian przypadł na lata czterdzieste XVIII w. Dopiero wówczas zaczęto rozpatrywać zaburzenia monetarne w powiązaniu z całokształtem gospodarki. Zrozumiano konieczność zmiany struktury gospodarczej kraju, dostrzeżono powiązanie pieniądza ze sferą handlu, co pozwalałoby na zerwanie ze środkami administracyjnymi jako jedynymi regulatorami emisji i cyrkulacji pieniądza. Położono fundamenty pod teoretyczną analizę bilansu handlowego, cyrkulacji pieniądza i mechanizmów zwiększenia jego ilości.

Pracę cechuje jasna konstrukcja. Odczuwa się jednak brak bibliografii i indeksów.

M. D.

Patriziati e aristocrazie nobiliari. Ceti dominanti e organizzazione del potere nell'Italia centro-settentrionale dal XVI al XVIII secolo, Atti del seminario tenuto a Trento il 9—10 dicembre 1977, presso l'Istituto Storico italo-germanico. A cura di Cesare Mozzarelli e Pierangelo Schiera, Libera Università degli Studi di Trento, Gruppo di Teoria e Storia sociale, Trento 1978, s. 200.

Niewielki tom zawiera materiały seminarium poświęconego grupom arystokratycznym, patrycjatom i systemom władzy w państwach i miastach północnych i środkowych Włoch nowożytnych. Zawiera teksty czterech referatów i 28 głosów w dyskusji. Referują: Claudio Donati („Ewolucja świadomości szlacheckiej”), Franco Angiolini („Podstawy gospodarcze władzy arystokratycznej w środkowo-północnych Włoszech od XVI do XVIII w.”), Cesare Mozzarelli („System patrycjatu”) i Paolo Prodi („Instytucje kościelne i świat szlachecki”). Zakres referatów utrzymuje się dość ściśle w ramach chronologicznych kollokwium; jedynie Donati rozpoczyna swój temat wcześniej, analizując także *questio nobilitatis* wieku XIII, teorię prawną Bartolo da Sassoferrato i polemikę na temat szlacheckości i cnoty z wieku XV.

Walor tomu dla historyka europejskiego (niektórzy dyskutanci przeciwstawiają Włochom Europę) polega na nagromadzeniu informacji i hipotez dotyczących niezwykle zróżnicowanych struktur władzy w miastach i państwach włoskich. Głównymi przedmiotami dyskusji są: stosunek grup określanych jako „patrycjat” do arystokracji wywodzącej się spoza miast, stosunek rozumiany wielorako — jako odrębności genezy obu grup, ich składu, ideologii, mechanizmów sprawowania władzy itd.; dalej stosunek różnych grup arystokratycznych do władzy państwowej, problemy demograficzne; ciekawie zaznaczyły się różnice zdań na temat feudalnej koncepcji własności, przestępczości i *illegalismo*.

Głosy dyskutantów wnoszą uwagi polemiczne, przeważnie jednak dotyczą układów społeczno-politycznych w poszczególnych miastach i państwach Włoch północnych i środkowych.